

La dreta espanyola que no existeix

Agustí Pons

*E*n la Transició espanyola de la dictadura a la democràcia, la memòria històrica va tenir un paper decisiu. Es tractava de no repetir els errors que havien precipitat la Guerra Civil. Això explica, per exemple, que es triés un sistema proporcional i no majoritari a l'hora d'articular una llei electoral. Els experts consideraven, i no els faltava raó, que el sistema majoritari, importat d'Anglaterra, havia propiciat, en temps de la Segona República, l'aparició de dos blocs ideològics antagònics que, en el seu enfrontament parlamentari, van ajudar a crear el clima de violència verbal previ a l'esclat de la Guerra Civil. En canvi, el sistema proporcional acordat a la sortida del franquisme dificulta la consolidació de majories absolutes i fa inevitable la consecució de pactes. És també a partir de la memòria històrica que Manuel Fraga va voler construir un únic partit de dretes que acceptés sense reserves el nou marc democràtic. Perquè només cal llegir els articles de Gaziel per adonar-nos de les conseqüències catastròfiques que, per al conjunt de l'Estat espanyol, va significar el fet que bona part de la dreta espanyola dels anys de la Segona

República se situés fora del sistema, i que Gil Robles fos incapaç d'incorporar-la plenament a la nova realitat política.

També l'esquerra, a la sortida del franquisme, va tenir molt present les experiències del passat. Tant Santiago Carrillo com Felipe González van apostar de manera radical per actuar dins del nou ordre legal que estava sorgint. En aquest sentit, el PSOE renovador de la Transició s'apartava radicalment de les vel·leïtats revolucionàries que, en temps de la Segona República, havia assumit una part d'aquest partit i que va propiciar que Largo Caballero fos conegut com el Lenin espanyol. Més encara, en el XXVIII Congrés del PSOE, celebrat a Madrid el 1979, Felipe González va renunciar a la secretaria general en haver fracassat el seu intent d'apartar el partit de l'ortodòxia doctrinal marxista. Al cap de poc temps va recuperar el poder i, des d'aleshores, no tan sols el PSOE és un partit explícitament socialdemòcrata, sinó que mai no ha fet bandera d'una memòria històrica que podria resultar polèmica. Els noms de Largo Caballero, d'Indalecio Prieto o de Juan Negrín estan pudorosament resguardats de qualsevol presència pública.

En un primer moment, semblava que la dreta espanyola seguiria el mateix camí. La UCD d'Adolfo Suárez constituïa una estranya amalgama on conviuen neofranquistes, democristians més o menys procedents de l'Antic Règim, liberals, socialdemòcrates i els inevitables, i potser necessaris, tecnòcrates. La frase de Carlos Robles Piquer a la sortida d'un dels tumultuosos congressos d'aquest partit resumeix patèticament el previsible fracàs de la UCD: "Hemos ganado, pero aún no sé quién." Tanmateix, la UCD tenia la voluntat de modernitzar l'Estat, de democratitzar-lo, i aquesta voluntat es va concretar en un seguit de lleis —no tan sols de caire polític— que, en efecte, van suposar un canvi radical en la vida dels ciutadans, si més no des d'un punt de vista jurídic.

Però la desintegració de la UCD va possibilitar que el seu espai polític fos ocupat per Alianza Popular —nom primerenc de l'actual PP—, en un moment en què la dreta més recalitrant ja havia perdut la por a exhibir el seu tarannà autoritari. Potser encara no hem debatut prou sobre la Llei d'amnistia, que, si d'una banda va permetre acabar amb els presos polítics, de l'altra, va estendre una pàtina d'impunitat sobre els crims i les arbitrietats franquistes que s'havien succeït des del primer fins a l'últim dia de la dictadura. Hi havia qui argumentava que si es jutjaven els policies que havien practicat la tortura

hauria estat injust no jutjar els intel·lectuals i periodistes que els havien proporcionat la cobertura ideològica per fer-ho. I això equivalia a obrir la caixa dels trons. Molts dels nous líders democràtics espanyols provenien de famílies plenament identificades amb el règim franquista, dins del qual havien ocupat posicions rellevants en el camp de les empreses, les finances, la judicatura o el periodisme. Ara bé, el teló de silenci que va caure sobre les activitats repressives de la dictadura ha propiciat que la dreta enyoradissa del franquisme hagi anat ocupant els llocs decisius dins del Partit Popular i els mitjans de comunicació que li son afins.

Recordem una dada enormement significativa. José Maria Aznar és el representant no dels polítics que van celebrar la Constitució com una eina de democratització i dignificació del país, sinó dels qui la van acatar com un mal menor, inevitable. Per això, ell i els seus es van abstenir a l'hora de votar-la. I, per això, un cop arribats al poder, van anar apartant a poc a poc, però de manera imparabile, tots aquells dirigents de tarannà més conciliador. No deixa de ser paradoxal que aquells que es van mirar la Constitució de reüll ara la tinguin atrapada entre les dents com un gos que no deixa anar la seva presa. La Constitució no és tractada com la concreció, en forma de llei escrita, d'un esperit democràtic, sinó com un reglament més o menys casernari. Això explica que la reivindicació que fa de la Constitució no impedeixi el PP saltar-se-la en relació a la separació de poders, al sistema judicial o a les relacions amb els mitjans de comunicació. En aquest punt es fa difícil afirmar que l'Estat espanyol compleix, en l'actualitat, els estàndards propis d'una societat democràtica. En la majoria de casos que afecten l'activitat política, el secret de sumari ha deixat d'existir; ministres del PP han avançat resolucions judicials que, efectivament, s'han pres al cap d'uns dies; el sistema judicial, a través sobretot de la seva cúpula i de l'Audiència Nacional, pren decisions que resulten incomprensibles des del punt de vista polític i social; el procés que està vivint Catalunya ha estat el pretext per interpretar de manera abusiva, i fins i tot tergiversadora, determinades lleis; el menyspreu cap al pluralisme lingüístic de l'Estat és més explícit que mai; policies mafiosos han estat capaços de posar al caire de l'abisme un Govern legítim; i, per acabar-ho d'adobar, ha quedat demostrat que alguns dels polítics amb més responsabilitat pública han mentit sobre els seus estudis acadèmics i han aconseguit manipular-los. No ha d'estranyar que la possibilitat d'inde-

pendència sigui vista, per molts o alguns catalans, com una de les poques vies per fugir d'aquesta Espanya on l'Estat de Dret es troba greument erosionat i la corrupció moral ha pres carta de naturalesa.

Des d'aquesta perspectiva, l'herència de Mariano Rajoy és una de les pitjors que ha deixat un polític espanyol des dels temps de Ferran VII. A Rajoy li correspon el fracàs més gran possible que pot tenir un polític: haver deixat el país en pitjors condicions de les que hi havia quan va començar a governar. Fins i tot admetent que, en el camp de la política econòmica, les coses no s'han fet del tot malament, l'herència de Mariano Rajoy continua essent nefasta. Perquè governar un país no és simplement un tema econòmic. És, sobretot, ser capaç de no malmetre la confiança dels ciutadans, de no fomentar la divisió entre ells, d'oferir solucions més o menys imaginatives, més o menys pactades, davant dels problemes que vagin sorgint per més escandalosos que a un dirigent polític li puguin semblar.

Els dirigents del PP que han substituït Mariano Rajoy no han canviat ni un mil·límetre aquesta posició. A l'inrevés, respecte a Catalunya han assumit amb un total desacomplexament una política de terra cremada. Si Soraya Sáenz de Santamaría somreia per sota les dents quan parlava de "la decapitació de l'independentisme", el nou màxim dirigent del PP, Pablo Casado, voldria una nova imposició, més radical i pràcticament sense límit de temps, de l'article 155. Bona part dels mitjans de comunicació de Madrid, i una part numèricament important de l'opinió pública espanyola, donen suport a aquest programa. I encara que puguem pensar, en un moment d'exagerat optimisme, que es tracta d'una opinió pública volàtil —tal com explicava lúcidament Miguel Maura en el seu llibre sobre la caiguda de la Monarquia i l'adveniment de la República—, aquest és un programa on la immensa majoria de catalans no tenim cabuda. Mentre la dreta espanyola continui mantenint aquestes posicions, ja sigui per convenciment, perquè en treu rèdit electoral, o per les dues coses a la vegada, no hi ha cap mena de pacte possible. I tot això en el terreny dels principis. En el moment d'entrar en la negociació dels temes concrets —autogovern, finançament, infraestructures...—, les possibilitats d'entesa encara serien més mínimes, entre altres raons, perquè no afectarien només els interessos del PP. No voler-ho veure així constitueix una altra forma d'autoengany.